بررسی جملات

نام کتاب: جامعه شناسی شهری

نویسنده: محمود شارع پور- نشر سمت

فصل اول: کلیات و تعریف مفاهیم

جامعه شناسی شهری

- شهر واقعیت پیچیده ای است و شاید به تعبیری، پیچیده ترین محصول بشر باشد. بنابراین، نمی توان با استفاده از دیدگاهی صرف همهٔ پیچیدگیهای آن را درک کرد. ص ۳
- ۱.جامعه شناسی شهری: جامعه شناسی شهری با برخی از حوزه های جامعه شناسی دارای اشتراکاتی است و به مباحثی چون: قشربندی اجتماعی، گورههای کوچک، سازمانهای رسمی، خانواده، توسعهٔ اقتصادی، جامعه شناسی سیاسی و حتی جامعه شناسی روستایی می پردازد. ص ۳
- به طور کلی، تعیین مرزهای جامع شناسی شهری بسیار دشوار است. بسیاری معتقدند که تعریف مفهوم «شهری»، دشوار است. ص ۴

روان شناسی اجتماعی

روان شناسی اجتماعی: آیا شهر تغییری در رفتار و تفکر انسانها پدید می آورد؟ در این قلمرو، مفهوم شهرگرایی به تأثیرات روانی – اجتماعی شهر بر انسانها اشاره دارد. ص ۴

اقتصاد سیاسی شهر

- ۳.اقتصاد سیاسی شهر: این حوزه، تأثیر حوزه های اقتصاد و سیاست بر فرایندهای شهری را بررسی می کند. ص ۴
- برای مثال، در شهرهای قرون وسطایی، کلیسا بلندترین ساختمان در وسط شهر بود که این موضوع نشان دهنده اهمیت وافر مذهب بود. ص ۵

جغرافیای شهری

- جغرافیای شهری: جغرافیای شهری به معنای مطالعهٔ جنبه های جغرافیایی شهرهاست؛ یعنی، جغرافیای طبیعی، انسانی و اقتصادی. در جغرافیای شهری، توزیع فضایی شهر و توجه به ساختار داخلی مکانهای شهری دو رویکرد اساسی هستند. ص ۵

انسان شناسی شهری

انسان شناسی شهری: شهر در خلأ نیست، بلکه قدرت آن ناشی از مردم و فرهنگ آن است؛ این قدرت عبارت است از باورها، ارزشها و فناوری شهری. همانند فناوری، باورهای فرهنگی نقش مهمی در شکل دهی به زندگی شهری دارند. ص ۵ و ۶

نکاتی در چهارچوب بحث انسان شناسی شهری

- اول آنکه، ماهیت شهر و زندگی شهری در جوامع مختلف یکسان نیست. ص ۶
- دومین مشکل به ماهیت خاص زندگی شهری، به عنوان موضوع جامعه شناختی، مربوط می شود. ص ۶
- سومین مشکل، به تعریف مرزهای فضای شهری مربوط می شود. اولین درس جامعه شناسی شهری این است که آنچه ما به دنبال شناخت آن هستیم، همه جا هست و به همین دلیل دیدن آن مشکل است. ص ۶

نکاتی در چهارچوب انسان شناسی شهری

- این تحقیقات، بیشتر شهر را پدیده ای خنثا معرفی می کنند (نه خوب و نه بد). بنابراین، وحشت قرن نوزدهمی از شهر اساساً ناشی از صنعتی شدن عظیمی بود که در جامعه آن زمان بروز کرد و نه چیزی که ذاتی شهر باشد. ص ۷
- مارکس و دورکیم چندان به پدیده های شهری علاقه مند نبودند. ص ۸
- فاصله زمانی دهۀ ۱۹۱۰-۱۹۳۰، دوران طلایی جامعه شناسی شهری است؛ به طوری که این حوزه به کانون توسعۀ رشته جامعه شناسی در امریکا تبدیل شده بود. ص ۸ و ۹
- در واقع، جامعه شناسان شهری اولیه در امریکا به شدت مجذوب تجربۀ مدرنیته بودند. ص ۹

تعاریف: شهر

- ۱.شهر: از لحاظ تعریف شهر و مکان شهری، تفاوت زیادی بین کشورها وجود دارد. در حال حاضر، تعاریف مختلفی از مکان شهری شده است که هیچ کدام به تنهایی رضایت بخش نیست. ص ۹
- در تعریف شهر، ملاک فعالیت اقتصادی را در نظر می گیرند و از این لحاظ، منظور از شهر جایی است که کمتر از نیمی از جمعیت فعال در بخش کشاورزی شغال باشند. ص ۱۰
- در ایران حداقل جمعیت شهری ۵ هزار نفر است و این مکان می بایست دارای شهر دارای نیز باشد. به عبارت دیگر، «منظور از شهر، هر نقطه ای است که دارای شهرداری باشد. ص ۱۰ و ۱۱
- فرهنگ خیابانی و پیاده روی یکی از ویژگیهای فرهنگی شهر است. جین جیکبز معتقد است که مهم ترین جنبهٔ زندگی شهری، خیابان شهر است. ص ۱۱

تعاریف: اجتماع

- ۲.اجتماع: اجتماع به گروهی از افراد می گویند که دارای پیوندهای قوی و بادوامی اند و نیز گاهی اوقات مکان جغرافیایی مشترکی دارند. ص ۱۱
- سه ویژگی مهم اجتماع عبارت است از: ۱) مشارکت در فعالیتهای گروهی، ۲) هویت یابی با گروه، و ۳) داشتن فضایی فیزیکی یا قلمرو فیزیکی که اعضای گروه تعلق خاطر زیادی به آن دارند. ص ۱۱ و ۱۲

تعاریف: شهرنشینی و شهر گرایی

شهرنشینی و شهرگرایی: بین دو مفهوم شهرنشینی و شهرگرایی باید تفاوت قائل شد. منظور از شهرنشینی یعن تعداد افراد ساکن در مناطق شهری و منظور از شهرگرایی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی زندگی در مکان شهری است. ص ۱۲

پس منظور از شهرگرایی همان الگوها و رفتارهای مرتبط با زندگی در شهر است و می توان گفت که شهرگرایی یعنی تغییر درارزشها، آداب و رسوم و رفتارهای مردم؛ این تغییرات یکی از پیامدهای شهرنشینی است. در نتیجه، شهرگرایی یعنی جنبه های روان شناسی اجتماعی زندگی شهری، الگوهای شخصیت شهری و انطباق رفتاری در شهر. ص ۱۳

ممکن است فرد در شهری زندگی کند که دارای درجه بالایی از شهرنشینی (تمرکز جمعیت) باشد، اما او شهرگرایی اندکی داشته باشد یا برعکس؛ یعنی فرد در جایی زندگی کند که شهرنشینی اندکی داشته باشد، اما دارای شهرگرایی زیادی باشد (البته این حالت دوم کمتر روی می دهد) ص ۱۳

تعاریف: شهر های جهانی

- لوس آنجلس، پاریس، هنگ گنگ، سنگارپور، سیدنی و چند شهر دیگر. اقتصاد این شهرها، دانش – محور بوده و وابستگی زیادی به خدمات دارند. اگرچه این شهرها بزرگ هستند، آنچه آنها را برجسته کرده، جمعیت نیست، بلکه نوآوری است. ص ۱۴
- مفهوم شهر جهانی را پیترهال طرح کرد و منظور از آن شهری است که علم کانون ناشران، روزنامه نگاران، شبکه های رادیو و تلویزیونی و کانون علم وتحقیق است. ص ۱۴

تعاریف: مگاپولیس

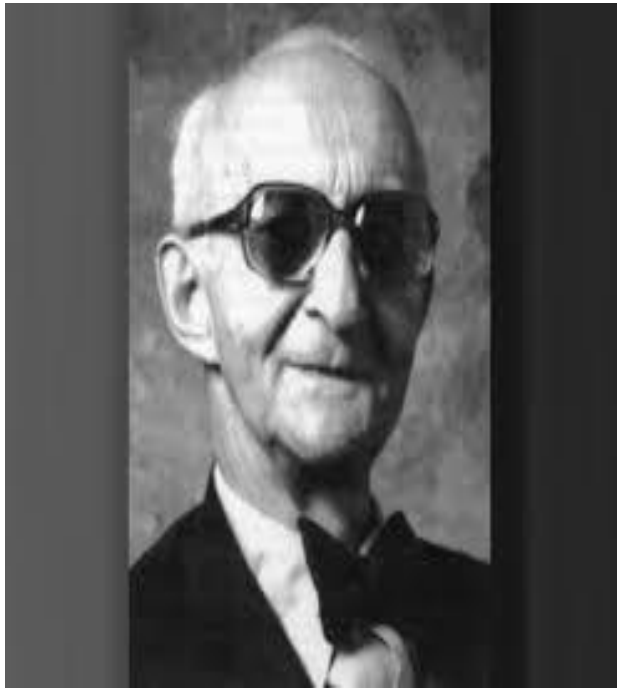

- مگالوپولیس: مگالوپولیس اصطلاحی است که آن را برای اولین بار در سال ۱۹۶۱ جغرافی دان معروف، ژان گاتمن، مطرح کرد. ص ۱۵ و ۱۶

تعاریف: سایت

- منظور از سایت، محیط فیزیکی ای است که شهر بر آن بنا شده است. ص ۱۶

تعاریف: ریخت شناسی شهری

- ریخت شناسی شهری: منظور از این واژه، توجه به شکل فیزیکی شهر است. به عبارت دیگر، در ریخت شناسی شهری خصوصیات بیرونی و ظاهری شهر بررسی می شود. ص ۱۷

تعاریف: کارکردهای شهری

- کارکردهای شهری: شهرهای مختلف، کارکردهای متفاوتی دارند. برخی از آنها با توجه به موقعیت راهبردی خود کارکرد دفاعی دارند، برخی دیگر کارکرد تجاری، بعضی کارکرد مذهبی و برخی کارکرد اداری و دولتی دارند. برخی شهرها نیز مواد خام را به کالاهای تولیدی تبدیل می کنند. ص ۱۷

نکته:

- بسیاری از این شهرهای سنتی در اطراف خود دیوار داشتند، ولی امروزه چنین نیست؛ زیرا دیوار مانع از رشد شهر است. اما نمونه هایی از این شهرهای دارای دیوار هنوز در برخی از کشورها از جمله در مراکش وجود دارد. ص ۱۹

تعاریف: شهر فرا صنعتی

- شهر فراصنعتی: این نوع جدیدی از شهر است که اخیراً در کشورهای ثروتمند توسعه یافته پدید آمده است. اقتصاد این شهر وابسته به تولید صنعتی نیست، بلکه این نوع شهر دارای بالاترین اشتغال خدماتی است. ص ۱۹

تعاریف: نخست شهری

- در ایران نیز به تعبیر برخی، سر بزرگ تهران همواهر بر جثه نحیف ایران سنگینی می کند (عظیمی، ۱۳۸۱). به این شهر به سبب حجم بسیار بزرگ و کارکرد مسلطش، نخست شهری می گویند. ص ۲۰
- معمولاً، وجود نخست شهری در یک کشور نشان دهندهٔ بی تعادلی آن در فرایند توسعه است. ص ۲۰ و ۲۱

نظر جفرسون

- به اعتقاد جفرسون، نخست شهری موقعی به وجود می آید که بزرگ ترین شهر در یک کشور چند برابر جمعیت شهر دوم باشد. او برای این محاسبه از روشی نسبی p1/p2استفاده کرد. در این فرمول، p1جمعیت بزرگ ترین شهر و p2جمیت دومین شهر درنظام شهری است. بعدها کلارک پیشهاد کرد که بهتر است به جای دو شهر، چهار شهر اول نظام شهری را برای محاسبه انتخاب کرد. از همین رو، اصطلاح «شاخص چهار شهر» را مطرح کرد که فرمول آن عبارت است از: ص ۲۱

- p1/(p2+p3+p4)

تعاریف: نخست شهر

- شهرنشینی بیش از حد، باعث ظهور شهرهای نخست می شود. ص ۲۲

تعاریف : نخست شهر

- وجود نخست شهری نشان دهنده فقدان انسجام اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شهرهای کشور در یک نظام واحد است) (Kasarda and Crenshawو فقدان توزیع متعادل شهری نیز علامت توسعه ناموزون است. ص ۲۳

قاعده رتبه- اندازه

- قاعده رتبه – اندازه: تحقیقات تجربی انجام شده در زمینه رابطه بین شهرهای دارای جمعیتهای مختلف در یک منطقه خاص، به ظهور قاعده رتبه – اندازه منجر شد. این قاعده برای اولین بار پس از بررسی تجربی در ۱۹۱۳ میلادی بوسیله یک جغرافی دان آلمانی به فلیکس اوثرباخ پیشهاد شد. وی ضمن مرتب کردن اندازه شهرها در غرب آلمان به این نتیجه رسید که بین اندازه شهرها و رتبه آنها رابطه ای معکوس برقرار است. ص ۲۳

نکته:

- برخی از کشورهای کمتر توسعه یافته دارای توزیع لوگ نرمال هستند

تعاریف: شهر دو گانه

- ویژگی عمومی بازتاب مدرنیسم در شهرهای جهان اسلام، دوگانگی مدینه سنتی و شهر جدید است. ص ۲۵

مطالعات شهری

- بوم شناسی شهری یکی از حوزه های زیر مجموعهٔ مطالعات شهری است که آن را در اوایل قرن بیستم پارک مطرح کرد. ص ۲۶

مطالعات شهری

- بسیاری از برنامه ریزان شهری هنوز نظریهٔ جیکبز را مبنی بر اینکه حیات شهر بستگی به حیات خیابانها و محله های آن دارد، می پذیرند. ص ۲۷

پیاده رو

- به نظر جیبکز هر جا که خیابانها و پیاده روها فعال و بانشاط باشند، وقوع جرم کمتر است و شهر محل امنی برای کودکان و زنان می شود. ص ۲۸

گتو

- امروزه، اصطلاح گتو به هر محله ای گفته می شود که گروه خاصی از مردم در آن تمرکز یافته اند؛ گاه به جای واژهٔ گتو از عبارت تمرکزهای اقلیتی استفاده می شود. ص ۲۹

محله فقیر نشین

- محله فقیرنشین: مهم ترین ویژگی آن، نرخ بالای فقر و بیکاری در آن است. به علاوه افراد ساکن در آن با کمبود خدمات عمومی)مدرسه، درمانگاه و غیره) مواجه اند و این محلات، مرکز آسیبها و مسائل اجتماعی (اعتیاد به مواد مخدر، الکلیسم و فحشا) هستند. ص ۲۹
- به دنبال گسترش حاشیه نشینی بر تعداد محله هیا فقیرنشین افزوده شده است. این امر سبب شد تا در درون این محله ها خرده فرهنگ جدیدی شکل گیرد که از آن به خرده فرهنگ فقر یاد می شود. به نظر اسکارلوئیس، اعتقاد به قضا و قدر و توجه به زمان حال از مظاهر این خرده فرهنگ است. ص ۲۹

آلونک نشینی

- منظور از محلهٔ آلونک نشین، بخشی از شهر است که تعدادی از افراد به صورت غیر رسمی در آن ساکن شده اند و آنجا را به تصرف عدوانی خود در آورده اند. به عبارتی، این افراد معمولاً در پیرامون و حاشیهٔ شهر روی زمینهایی زندگی می کنند که به آنان تعلق ندارد. ص ۳۰

اقتصاد غیررسمی

- اکثر افراد فقیری که در این کشورها به شهرها مهاجرت می کنند، وارد مشاغلی موقت و غیر رسمی (تعمیر کفش در کنار خیابان، انجام کارهای خانگی و غیره) می شوند که بسیاری از آنها فاقد بیمه و امنیت شغلی اند. ص ۳۱

کمیسیون جهانی محیط زیست

- این کمیسیون پنج اصل توسعه پایدار را برای سیاست گذاران چنین مشخص کرده است:
- -تغییر در الگوی فعلی رشد اقتصادی، فناوری، تولید و مدیریت که آثار منفی بر محیط زیست و انسانها دارد،
- -تضمین فراهم کردن اشتغال، غذا، انرژی، آب بهداشتی، و خدمات بهداشتی برای تمام جمعیت،
- -کنترل کردن رشد جمعیت،
- -حفظ محیط زیست و منابع طبیعی برای نسلهای آتی،
- -ادغام امور اقتصادی، زیست محیطی و جمعیتی در تصمیم گیریها و برنامه ریزیها ص ۳۳

مدیریت شهری

- تحول مهم در عرصهٔ نظری مدیریت، پیدایش پرادایم جدیدی به نام «حکمرانی» است . بر اساس آن، بازیگر عرصهٔ توسعه دیگر تنها «دولت» نیست؛ بلکه در کنار آن، اعم از نیروهای ملی و محلی، دو بازیگر یا شریک به نامهای «جامعه مدنی» و «بخش خصوصی» وجود دارند. ص ۳۵

فصل دوم: منشا پیدایش شهرهای جدید از ابتدا تا قرون وسطی

قدمت شهر

- با آنکه قدمت شهر به ۷ تا ۹ هزارسال می رسد، اما پدیده ای نسبتاً جدید است و فقط به سبب همین دورهٔ کوتاه برای آن لقب تمدن به کار می رود. این اصطلاح از واژهٔ لاتین civis، به معنی زندگی در شهر، گرفته شده است و شهر محل آن محسوب می شود. ص ۳۶

اولین سکونت های دائمی بشر

- زمانی که گرم شدن اقلیم روی زمین سبب شد تا کشاورزی و دامداری پدیدار شود . ص ۳۸
- در اواخر آخرین عصر یخبندان، انسان شروع به اقامت در یک محل کرد و بدین ترتیب تمدن آغاز شد؛ این تغییر مهم در تاریخ بشر بسیار اهمیت دارد. ص ۳۸
- سکونتهای دائمی، الکوی ساختار اجتماعی را متحول کرد؛ به طوری که تقسیم کار پیچیده تری پدید آمد. برای اولین بار انسانها برای تأمین معیشت خود به کارهای مختلف پرداختند و هر کسی در کاری تخصص یافت، این امر تغییر عمده در ساختار اجتماعی جامعهٔ شکارگر بود. ص ۳۹
- پیدایش یک مازاد مولد پدیدهٔ سومی بود که بعد از پیدایش تقسیم کار و ساختارقدرت سلسله مراتبی در ساختار اجتماعی سکونتگاههای دائمی روی داد. ص ۴۰

نظریه های ارائه شده در مورد پیدایش شهر

- چایلد چهار مرحله را در تاریخ بشر شناسایی کرده است: مرحلهٔ دیرینه سنگی، نوسنگی، شهری و صنعتی. هر یک از مراحل با دوره ای از تکامل جوامع تطابق دارد. بدین ترتیب، به اعتقاد او جوامع ما قبل صنعتی را می توان به صورت سلسله مراتبی به سه مرحله تکاملی طبقه بندی کرد: توحش، بربریسم و تمدن. ص ۴۱

نظریه های ارائه شده در مورد پیدایش شهر

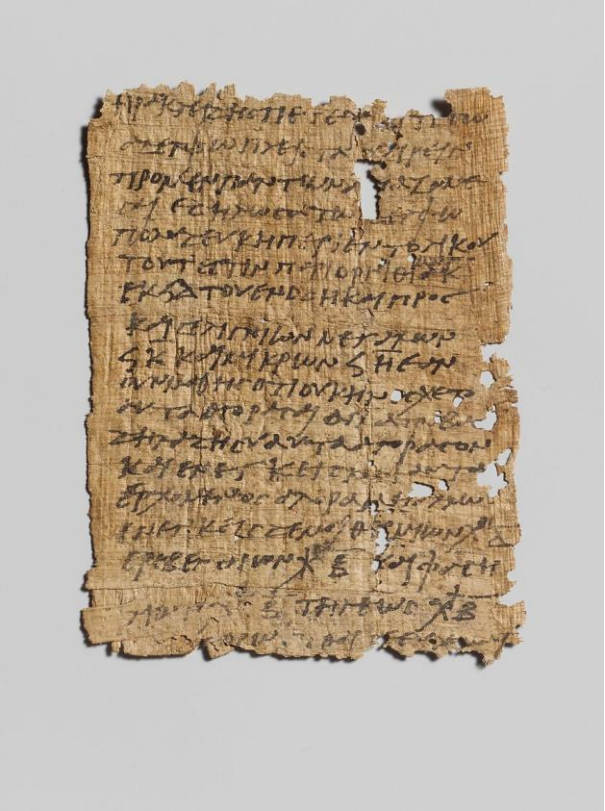

مردم مجبور بودند که روشی برای ثبت و ضبط وقایع و داده ها بیابند. خط از جمله مهم ترین ویژگی تمدن بوده است. ص ۴۴

- مثلاً در مصر از پاپیروس و در بین النهرین از گل و خاک رس استفاده می شد. ص ۴۴

نظریه های ارائه شده در مورد پیدایش شهر

- به نظر چایلد، عامل اصلی تغییرات پایهٔ مادی جامعه است؛ یعنی شیوهٔ تولید، منابع فیزیکی و فناوری. ص ۴۴
- پالن معتقد است که تعامل بین چهار عنصر جمعیت، برنامه ریزی، محیط و فناوری ((poetسبب پیدایش شهر شد. ص ۴۵

- انسانها وقتی کشت غلات را آغاز کردند و توانستند مازاد محصول را انباشت و نگهداری کنند، قادر شدند برای آینده خود برنامه ریزی کنند. بدین ترتیب، اولین نتیجهٔ انقلاب کشاورزی، افزایش جمعیت بود. ص ۴۶

اولین شهرهای سومری

- اولین شهرهای سومری اساساً مبتنی بر تئوکراسی (دین سالاری) بودند؛ یعنی به وسیله روحانیون اداره می شدند. در مصر از این معابد برای ذخیره کردن مازاد مواد غذایی جامعه استفاده می کردند تا در مواقع قحطی و خشکسالی از آن استفاده کنند ص ۴۷ و ۴۸

ظهور اولین شهرها

- شهر قبل از پیدایش زبان مکتوب و نوشتاری پدید آمد، بنابراین در مورد تاریخ شهر نوشتاری وجود ندارد و تنها منبع اطلاعاتی ما از طریق آثار باستان شناختی است. ص ۴۸

قدیم ترین شهرهای جهان

- باستان شناسان معتقدند که اریحا، در حدود ۸ هزار سال قبل از میلاد، شهری با جمعیت ۶۰۰ نفری بود و برخی از محققان به دلیل همین جمعیت کم، آن را شهر محسوب نمی کنند. ص ۴۹

منطقه خاورمیانه، بین النهرین و مصر

- پیدایش اولین امپراتوریهای شهری در اطراف رود دجله و فرات در جنوب عراق امروزی بوده است. در این منطقه، که به بین النهرین معروف بود، در حدود ۴ هزار قبل از میلاد اولین شهرهای بزرگ پدیدار شدند. ص ۵۰
- زندگی شهری در شهرهای بین النهرین به شدت مبتنی بر مذهب و باورهای دینی بود. مردم خدایان مختلفی را پرستش می کردند و معابد و قصرهای بسیار بزرگ و باشکوهی داشتند. در این ساختار پیچیده، نیروهای نظامی جایگاه خاصی داشتند. شهرهای این منطقه برای دفاع از خود دارای دیوار بودند. ص ۵۱

سپس اسکندر مصر را تصرف کرد و شهر اسکندریه را در رأس رود نیل ساخت. به اعتقاد برخی از محققان این تجار بودند که ایدهٔ شهر را از منطقه بین النهرین به دو سو اشاعه دادند: از غرب به مصر و از شرق به درهٔ هند .ص ۵۲

منطقه هند

- نابودی شهرهای این منطقه اغلب به دلایل شرایط اقلیمی، نظیر طغیان رودخانه و یورشهای بیرونی بوده است. ص ۵۳

شهرهای یونان

- پیدایش شهر در مغرب زمین، دیرتر روی داد. کیتو معتقد است که پیدایش شهرهای یونان به قرن پنجم قبل از میلاد می رسد. اولین شهرها در کرت پدیدار شدند که پیدایش آنها احتمالاً ناشی از تأثیر بازرگانان منطقه بین النهرین در آنجا بوده است. ص ۵۳
- برای شهر یونانی، رابطهٔ چهره به چهره بسیار مهم بود. ص ۵۴
- زیرا پولیس تنها جایی است که آدمی می تواند تمام تواناییها و قابلیتهای معنوی، اخلاقی و فکری خود را به طور کامل محقق سازد. ص ۵۵
- طراحی شهرهای یونانی شبیه به هم بود و شهر دیوارهایی داشت که دور یک تپه احداث شده بود. این تپه آکروپولیس نامیده می شد. آکروپولیسها قلعه هایی بودند که در بالاترین نقطه شهر ساخته می شدند. ص ۵۶

شهرهای روم

- اگر یونان معرّف فلسفه و هنر بود، روم معرّف قدرت و فناوری بود. ص ۵۶
- بزرگ ترین شهر باستانی رم بود؛ به طوری که هیچ شهری در دنیا تا دورهٔ انقلاب صنعتی، به اندازهٔ آن جمعیت نداشته است. و در قرن دوم میلادی، جمعیتش در حدود یک میلیون نفر بود. ص ۵۷
- شهرهای یونان به شدت بر ایدهٔ رومیها در مورد ساخت شهر، تأثیر گذاشتند؛ به خصوص در زمینه ساخت ساختمانهای عمومی، خیابانهای مورب، تئاتر و استادیوم. ص ۵۷
- روم نه فقط صادر کننده کالا بود، بلکه صادر کننده ایده و اندیشه نیز بود، مثل: قانون رومی، مهندسی رومی و حکومت رومی. ص ۵۸
- در رم، حمامهای عمومی بزرگ، فواره های فراوان، شیرهای آب، جایگاه آتش نشانی در کنار خیابانها و سیستم زهکشی آب وجود داشت . شاید مهم ترین موفقیت این شهر، سیستم مجرای آب آن بود که بعداً در سایر شهرهای اروپا اجرا شد. ص ۵۸

شهرهای منطقه آمریکا

- اگرچه از حدود ۷ هزار سال قبل از میلاد در این منطقه مردم به کشت گیاهان می پرداختند، برخلاف سایر نقاط جهان، در آن شهری پدیدار نشد. ص ۵۹
- شهرهای امریکای مرکزی به مراتب دیرتر از منطقه بین النهرین یا چین پدیدار شدند. زندگی متمرکز کشاورزی در مکزیک از حدود ۴ هزار سال قبل از میلاد شروع شد. ص ۶۰

شهرهای ایران

- فرایند شهرنشینی و شهرسازی ایران را می توان در دوره کلی قبل از اسلام و بعد از اسلام بررسی کرد:
- ۱.شهرنشینی و شهرسازی قبل از اسلام: این دوره حدوداً از قرن نهم قبل از میلاد شروع می شود و تا قرن هفتم میلادی ادامه دارد. در دوره قبل از اسلام، تمدن شهری آغاز می شود و با حمله مسلمانان به ایران و فتح آن پایان می پذیرد. ص ۶۰
- از دیدگاه ریخت شناسی، شهر پارسی دارای سه فضای مهم بود: دژ حکومتی، شار میانی و شار بیرونی (ربض).
- –دژ حکومتي، که شامل مجموعه ای از کاخها، معابد، تأسیسات نظامی – اداری و انبارهای آذوقه می شد. این دژ مهم ترین نقطه شهر بود و با دیوارهای ضخیم ازآن محافظت می شد. ص ۶۱
- – شار میانی (شارستان) مجموعه ای از محلات طبقات ممتاز جامعه بود و در وسط آن بازار قرار داشت. این مجموعه خود دارای دیوار و دروازه بود.
- –شار بیرونی (ربض) مجموعه ای شامل محلات، باغات و مزارع پراکنده بود. این مجموعه محل استقرار اکثریت جامعهٔ شهری بود و با حصار طبیعی نظیر: کوه و رودخانه از فضای بیرونی خود جدا می شد. ص ۶۱

شهرهای ایرانی

- دوره پارسی – هلنی، شامل قرن سوم قبل از میلاد و ویژگی خاص آن حمله اسکندر به ایران است. در این دوره شاهد تلفیق شهر پارسی با دولت – شهر یونانی و شکل گیری شهر پارسی – هلنی یا شهر خودفرمان هستیم. ص ۶۲
- دوره حکومتهای اشکانی و ساسانی نیز از اواخر قرن سوم قبل از میلاد شروع شد و تا قرن هفتم میلادی، برابر با قرن اول هجری، ادامه یافت. با سقوط دولت سلوکی، دولت اشکانی بر ایران مستقر و ثبات نسبی این دوران سبب شتاب بخشی فرایند شهرنشینی می شود. ص ۶۲
- در فروپاشی دولت ساسانی، به هنگام هجوم اعراب، افراد ساکن در شار بیرونی نقش مهمی ایفا کردند. ص ۶۳
- مهم ترین کارکرد شهر اسلامی، کارکرد دینی بود که خود را در فضای مسجد جامع و سایر مساجد شهر نشان می داد.
- مسجد جامع در اوایل دوره اسلامی، مرکز مذهبی و سیاسی بود. ص ۶۴
- کارکرد دیگر در شهر اسلامی، اقتصادی است که عمدتا در چهارچوب بازارها یا سوقها متبلور می شد (فکوهی، ۱۳۸۵) در نزدیکی مسجد جامع، بازار قرار داشت که نقش خیابان مرکزی شهر را بر عهده داشت. ص ۶۵
- در بازار بین اقتصاد، سیاست و مذهب به هم پیوستگی شدیدی وجود داشت. ص ۶۶

فصل سوم : شهرها از قرون وسطی تا ظهور انقلاب صنعتی

- با سقوط امپراتوری روم در ۴۷۶ میلادی، شهرهای اروپا بیش از ۶۰۰ سال دوران افول را سپری کردند. به طور کلی، دو عامل به سقوط امپراتوری روم کمک کرد: تهاجم بربرها و فساد درونی دربار. ص ۶۹
- با سقوط امپراتوری روم، دوره قرون وسطا در غرب آغاز می شود. اروپا از شمال با تهاجم وایکینگها و از جنوب با حملات اعراب افریقای شمالی مواجه شد و به وضعیت روستایی بازگشت و فئودالیسم بر آن حاکم شد. ص ۶۹
- هم جمعیت و هم کارکرد شهرهای بزرگ اروپا کاهش یافت. بنابراین، سقوط امپراتوری روم در قرن پنجم میلادی، آغاز افول شهرنشینی در اروپا بود که چند صد سال ادامه یافت. دلیل عمدهٔ اینکه چرا شهرنشینی در اروپا متوقف شد، کاهش در تعاملات فضایی بود. ص ۷۰
- در این دوران، نظام فئودالی ظهور یافت؛ نظامی که یک ارباب محلی امنیت را برای مردم منطقه برقرار می کرد؛ اما با این شرط که مردم برای او کار کنند. با رشد ملک اربابی، که بیشتر آنها بیرون از شهرها بودند، روز به روز از جمعیت شهرها کاسته شد. ص ۷۰
- هر چند نظم فئودالی اساساً مبتنی بر روستا بود، برخی از عناصر اجتماعی و حقوقی قرون وسطا به رشد شهرها کمک کرد. به مرور شهرها کمابیش مستقل و خودفرما شدند و به تدریج شهر کهای قرون وسطایی، جمعیت ماهر و بلندپروازانه جمعیت روستایی را به خود جذب کردند. ص ۷۱

ویژگی های شهرهای قرون وسطی

- مامفورد معتقد است که مهم ترین عنصر در مرکز شهر، کلیسا بود که همواره بلندتر از سایر ساختمانها بود؛ همانند آسمان خراشهای امروزی، کلیسای قرون وسطایی بلندترین ساختمان شهر آن زمان بود. ص ۷۲
- شهرهای قرون وسطایی را «بورگ» می نامیدند. به همین جهت طبقه اجتماعی جدیدی نظیر: هنرمندان، پیشه وران و صنعت گران، که در این شهرها فعالیت داشتند بورژوا نامیده می شدند. ص ۷۳
- پیرنه برنقش مثبت کاپیتالیسم در احیای شهرهای اروپایی تأکید دارد. ص ۷۴
- با خاتمهٔ عصر تاریک تجارت از سر گرفته شد و شهرهای واقع در مسیرهای تجاری شروع به رشد کردند. ص ۷۴

- در ابتدا، این تجار حق عبور از دیوارهای شهر را نداشتند و خارج از آن داد وستد می کردند؛ ص ۷۵
- احیای شهرها بیش از همه در ایتالیا محسوس بود؛ یعنی زمانی که ونیز رابطهٔ تجاری زیادی با بیزانس و کشورهای مشرق زمین برقرار کرد. ص ۷۵
- جنگ صلیبی به احیای تجارت کمک زیادی نمود، زیرا سربازان آن با خود کالاهای مصرفی و تجملی زیادی از امپراتوری بیزانس به منازلشان می آوردند. در نتیجه بازرگانان شهری به سرعت شروع به تجارت کالا از شرق کردند. ص ۷۵
- از طاعون تحت عنوان مرگ سیاه یاد می شد که جمعیت زیادی را در اروپا از بین برد. ظاهراً شروع آن از هند بود که به خاورمیانه گسترش یافت و سپس به اروپا رسید. ص ۷۶

دوره رنسانس

- قرن پانزدهم به دورهٔ رنسانس معروف است. رنسانس یا نوزایی شامل احیای هنر، ادبیات، علم، فلسفه، دین و معماری است. در این دوره، یادگیری از ارزشهای مهم انسانی شد که یکی از ابزارهای مهم برای رسیدن به این ارزشها، شهر و امکانات موجود در آن بود. ص ۷۶
- دوره رنسانس دوره تغییرات عمده در نظام اقتصادی (از فئودالیسم به سرمایه داری بازرگانی)، در نظام سیاسی (آغاز دولت – ملت) و در هنر و فلسفه بود. رنسانس از فلورانس شروع شد، ولی تغییرات آن به سرعت در سراسر اروپای مرکزی و غربی رواج یافت؛ در حالی که در شرق اروپا همچنان فئودالیسم حاکم بود. جنوب اروپا تحت سلطه امپراتوری عثمانی قرار داشت و بخش عمده ای از شمال اروپا خارج از نفوذ رنسانس بود. ص ۷۷

رنسانس

- در شهر رنسانسی (قرون ۱۶ و ۱۷) سمبلها و نمادهای فراوانی از ایدئولوژی انسان گرایانه و فرهنگ سکولار پدیدار شد. ص ۷۸
- در اواسط قرن هفدهم، فئودالیسم به طور کامل از بین رفت و زندگی روستایی قرون وسطایی ناپدید شد؛ به جای آنها کاپیتالیسم (نظامی مبتنی بر تجارت در شهر) پدیدار شد. ص ۷۸

دوره های انقلاب صنعتی

- ۱.بهبود فنی و انقلاب صنعتی: تقریباً هم زمان با بهبود کشاورزی که به تولید بیشتر مواد غذایی و رهایی کارگران از زمین منجر شد، صنایع جدیدی شروع به رشد کردند .ص ۷۹
- کینگزلی دیویس، پیشتاز در مطالعهٔ جمعیت شناختی شهر معتقد است که فقط از قرن هجدهم به بعد می توان از انقلاب شهری صحبت کرد. به اعتقاد او فقط بعد از انقلاب صنعتی بود که انقلاب شهری واقعی روی داد. ص ۸۰

مقایسه شهر ما قبل صنعتی با شهر صنعتی

- در شهر ماقبل صنعتی، بیشترتأکید بر خاص گرایی است تا عام گرایی. ص ۸۴
- فقر در وسط شهر تمرکز یافت و ثروت عمدتاً در پیرامون شهر بود. با ظهور سرمایه داری و پیدایش کارخانه، دو گروه جدید ظاهر شدند: سرمایه داران صنعتی و کارگران غیر ماهر کارخانه ها. ص ۸۵

فصل چهارم: روند شهرنشینی در قرن بیستم

- اکنون بیش از نیمی از مردم جهان در شهرها ساکن اند و ممکن است تا سال ۲۰۲۵ میلادی بیش از ⅔ مردم جهان در شهرها ساکن شوند. ص ۸۷

مراحل فرایند شهرنشینی

- با رشد صنایع و مهاجرت گسترده از روستا به شهر مرحله دوم آغاز می شود که به مرحله شتاب رشد شهری معروف است. ص ۸۸
- نکته مهم اینکه بخش عمده ای از شهرنشینی در کشورهای جهان سوم ناشی از گسترش صنعت نبوده است. در کشورهای صنعتی اروپا و امریکای شمالی (که سازمان ملل به آنها کشورهای توسعه یافته‌تر می گوید) شهرنشینی پیامد و نتیجهٔ صنعتی شدن و توسعه اقتصادی بود. ص ۸۹
- درصد رشد فعلی در شهرهای جهان سوم حتی بیش از رشد شهرهای اروپایی در دوران انقلاب صنعتی است. ص ۹۱

نظریه دیویس در مورد شهرنشینی

- امکان دارد که شهرها رشد کنند، ولی شهرنشینی افزایش نیابد؛ زیرا ممکن است جمعیت روستایی هم به همان اندازه جمعیت شهری و یا بیشتر از آن رشد کرده باشد. ص ۹۳
- پس رشد شهری مفهومی مطلق و رشد شهرنشینی مفهومی نسبی است. ص ۹۳
- به اعتقاد دیویس، شهرنشینی به صورت یک منحنی sشکل روی می دهد؛ بدین ترتیب که در شهرهای ماقبل صنعتی، رشد شهری بسیار آرام بود (یعنی قسمت پایین s)، ولی با صنعتی شدن، رشد شهری افزایش یافت (وسط sو بعد از آن دوباره از رشد افتاد. ص ۹۳
- توقف شهرنشینی (رشد نسبی) به معنی توقف رشد شهر (رشد مطلق) نیست. برای مثال، در نیوزلند بین سالهای ۱۹۴۵-۱۹۶۱، شهرنشینی – نسبت جمعیت شهر از کل جمعیت – هیچ رشدی نداشت و به حدود ۶۲ درصد باقی ماند. ص ۹۴
- در اغلب اوقات به پیامدهای مثبت رشد شهری توجهی نمی شود. تمرکز جمعیت درنواحی شهری، هزینه های تأمین آب، برق، بهداشت و سایر خدمات را کاهش می دهد که در نتیجه امکان مشارکت مردم در امور سیاسی افزایش می یابد. ص ۱۰۰

اسطوره های شهری

- اسطوره ۱، شهرها انگلهایی که در هر جا، حتی بدون حمایت اقتصاد رشد می کنند: به طور کلی، هر قدر کشور شهرنشین تر باشد، اقتصاد آن قوی تر و مولدتر خواهد بود. ص ۱۰۰
- اسطوره ۲ (نیمه اسطوره)، رشد جمعیت شهری افریقای از کنترل خارج شده و بدون توسعه اقتصادی: افریقا نمونهٔ بارز منطقه ای است که بدون رشد اقتصادی تغییرات سریع شهری داشته است. ص ۱۰۲
- اسطوره ۳، آیندهٔ کاملاً شهری: جهان فقط به شرطی در آینده کاملاً شهری می شود که تغییرات اقتصادی لازم برای آن حادث شود. به عبارت دیگر، آینده هرشهر بستگی به عملکرد اقتصادی آن دارد و سطح شهرنشینی هر کشوری وابسته به عملکرد اقتصادی آن کشور است. ص ۱۰۲
- اسطوره ۴، رشد سریع کلان شهرها و تسلط آنها برشهرها درآینده: منظور از کلان شهر، شهری است که ۱۰ میلیون نفر و بیشتر جمعیت دارد. جدیدترین اطلاعات سرشماری نشان می دهد که تعداد کلان شهرها کمتر از تعداد مورد انتظار است و این شهرها نسبت اندکی از جمعیت جهان را دارند. ص ۱۰۳
- اسطوره ۵ (نیمه اسطوره)، بخش عمده فقردر نواحی روستایی: در بیشتر کشورهای افریقایی و آسیایی، بخش عمده فقر در نواحی روستایی است؛ اما در امریکای لاتین، اروپا و امریکای شمالی دیگر این گونه نیست. ص ۱۰۳
- بنابراین خط فقرپیشنهادی بانک جهانی (سرانه یک دلار امریکا در روز) کاملاً بی مورد است (Satterthwaite.2005)استفاده ازاین معیار سبب کم برآوردشدن میزان فقر شهری می شود. ص ۱۰۴

اسطوره های شهری

- اسطوره ۶، توسعه شهری نقطه مقابل توسعه روستایی: اغلب فرض می شود که توسعهٔ شهری نقطه مقابل توسعه روستایی است. در بین کارکنان سازمانهایی که درگیر پروژه های توسعه اند، برخی طرفدار توسعه روستایی و برخی دیگر خواهان توسعه شهری هستند. ص ۱۰۴
- اسطوره ۷، فقر علت اصلی تخریب زیست محیطی: طبق بسیاری از گزارشها، فقر عامل اصلی تخریب محیط زیست است؛ اما شواهد قوی آنها را، نه در نواحی روستایی و نه در مناطق شهری تأیید نمی کنند. ص ۱۰۵
- اسطوره ۸، سیاستها و نهادهای جدیدملی و حل مشکلات شهری: گاهی چنین تصورمی شود که برطرف کردن مشکلات شهری درگرو تدوین سیاستهای جدید ملی و تشکیل نهادهای ملی است. اما در این امر به سیاست و نهادهای محلی نیاز است. ص ۱۰۵

shutterstock.com · 346025510

فصل پنجم: دیدگاه کلاسیک جامعه شناسی شهری

- ظهور جامعه شناسی شهری مربوط به اواخر قرن نوزدهم است؛ یعنی زمانی که جامعه شناسی در حال تثبیت خود در بین سایرعلوم اجتماعی بود. عامل اصلی پیدایش جامعه شناسی شهری، ویژگیهای جهان در حال تغییر بوده است. ص ۱۰۷
- برای پیشقدمان جامعه شناسی شهری سئوال مهم این بود که سازوکار انسجام و نظم اجتماعی در شهر چیست؟ ص ۱۰۷

نظریه پردازان کلاسیک جامعه شناسی شهری

- پیدایش جامعه شناسی دراواخر قرن نوزدهم تلاشی بود برای فهم اینکه چگونه می توان در جهان مدرن به نظم دست یافت. شومپیتر انقلاب صنعتی را تخریب خلاق می نامد. ص ۱۰۸
- این نظریه پردازان برای تحلیل این تغییرات از گونه شناسی دو وجهی استفاده می کردند، که در جامعه شناسی به آن ایدئال تایپ می گویند. در اینجا، ایدئال به معنای کامل و بی نقص نیست، بلکه منظور نوعی مدل است. ایدئال تایپ یک سازه منطقی است. ص ۱۰۹

نظریه پردازان کلاسیک جامعه شناسی شهری:مارکس

- مارکس بر خلاف همکارش انگلس توجه چندانی به مسئله شهرنشینی نداشت. ص ۱۰۹
- مارکس عامل تغییرات روی داده در شهر را سرمایه داری می دانست. ص ۱۱۰
- البته نگرانی درمورد شهر فقط محدود به نظریه پردازان اجتماعی نبود. چارلز دیکنز نیز تغییرات روی داده در شهر را با دودلی عمیق نگاه می کرد. ص ۱۱۰
- کارل مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳) بخش عمده ای از زندگی خود را در انگلستان انقلاب صنعتی گذراند. او جزء اولین متفکران اروپایی بود که به تحلیل تغییرات حادث در اروپا پرداخت. ص ۱۱۰

تونیس

- با رشد سریع شهرنشینی در جوامع غرب، سئوالات مهمی از جمله اینکه در جامعه شهری زندگی چگونه سازمان می یابد؟ و نظم اجتماعی چگونه برقرار می شود؟ مطرح شد.ص ۱۱۱
- تونیس درشاهکار خود به تقابل دو نوع زندگی اجتماعی گمن شافت یا اجتماع که ویژگی اجتماعات کوچک است و گزل شافت یا جامعه که ویژگی شهرهای بزرگ است، پرداخت. ص ۱۱۱
- در گمن شافت، کنترل اجتماعی افراد بر اساس تعلق آنان به گروه است، ولی در گزل شافت چون فرد بریده از قیدو بندهای گروه است، کنترل اجتماعی به وسیله یک عامل بیرونی صورت می گیرد؛ یعنی بوسیله قوانین و مجازات یا قرارداد.ص ۱۱۲
- در نظریه تونیس می توان تأثیر نظریه های مارکس را دید. خود تونیس نیز آشکارا مارکس را استاد تحلیل توسعه صنعتی می دانست. ص ۱۱۲
- او این فرایند را اجتناب ناپذیر می دانست، ولی معتقد نبود که این تغییر یک تغییر مثبت و خوبی است. ص ۱۱۳
- استفاده تونیس از روش تقابل الگویی شد که جامعه شناسان شهری بعدی از او تبعیت کردند. ص ۱۱۳
- به طور کلی، گزل شافت به معنای فرد در دنیای خود است. ص ۱۱۴

دورکیم

- همانند تونیس، امیل دورکیم، جامعه شناس فرانسوی (۱۸۵۸–۱۹۱۷) نیز شاهد انقلاب شهری قرن نوزدهم بود. او نوعی مدل تقابل را ارائه داد: همبستگی مکانیکی در مقابل همبستگی ارگانیکی. همبستگی مکانیکی همان گمن شافت و همبستگی ارگانیکی همان گزل شافت است. ص ۱۱۴
- در مقابل، همبستگی ارگانیکی، نشان دهندهٔ نظم اجتماعی مبتنی بر تفاوتهای فردی است. ص ۱۱۴
- گرچه دورکیم متوجه مسائل و مشکلات شهر (مثل از خودبیگانگی و تضاد) بود، معتقد بود که سرانجام همبستگی ارگانیکی بهتر از همبستگی مکانیکی است. ص ۱۱۵
- همبستگی مکانیکی، سازوکار اصلی انسجام اجتماعی در جوامع کوچک زراعی است. در این جامعه، تقسیم کار و تخصصی شدن اندکی وجود دارد و در آن باورهای مذهبی قوی حاکم است. ص ۱۱۵
- دورکیم معتقد بود که نتیجه نهایی جامعه دارای همبستگی ارگانیکی، پیشرفت و ترقی اجتماعی است. ص ۱۱۶
- به طور کلی، تصویری که از جامعه شهری تونیس و دورکیم ارائه شد عبارت است از: ازبین رفتن صمیمیت، ظهور تضاد و کشمکش در روابط، کاهش اقتدار خانواده، ظهور روابط قراردادی، جایگزین شدن همبستگی مبتنی بر تمایز و به هم وابستگی کارکردی به جای همبستگی مبتنی بر تجربهٔ مشترک. ص ۱۱۶
- هم تونیس و هم دورکیم معتقد بودند که در شهر شاهد رشد تمایز اجتماعی و رشد فردیت هستیم. ص ۱۱۷

وبر

- .از نظر وبر، اجتماع شهری مبتنی بر روابط تجاری و بازرگانی است. در روستا مردم کمابیش خودکفا هستند. ص ۱۱۸
- ۲.اجتماع شهری نسبتاً مستقل است. وبر معتقد بود که شهر واقعی باید دارای دادگاه و قانون خاص خود بوده و حداقل تا حدودی استقلال سیاسی داشته باشد. ص ۱۱۹
- ۳. به نظر وبر اجتماع شهری باید دارای شکل مرتبطی از روابط و انجمنها باشد. منظور او این بود که مردم شهر باید درگیر روابط و سازمانهای اجتماعی باشند تا احساس کنند که در حیات شهر خودشان، مشارکت معنی داری دارند. ص ۱۱۹
- اگرچه برخی از ملاکهای مورد نظر وبر، مانند وجود بازار و مقررات شهری، اکنون نیز مرتبط به نظر می رسند، ملاک وجود استحکامات نظامی بسیار قدیمی و منسوخ شده است. ص ۱۱۹ و ۱۲۰
- حاکمیت روابط تجاری – بازرگانی مهم ترین ویژگی در مدل وبر است. ص ۱۲۰
- وبر به شهر صنعتی زمان خود اهمیت زیادی نمی داد. ص ۱۲۱

زیمل

- زیمل، جامعه شناس آلمانی (۱۸۵۸–۱۹۱۸) در زمان حیات، زندگی حاشیه ای در محافل دانشگاهی داشت و در اواخر عمر به مقام استادی دردانشگاه استراسبورگ منصوب شد. ص ۱۲۱
- زیمل در مقاله معروف خود به شناسایی آثار زندگی در شهر بر نحوه تفکر انسانها پرداخت. به نظر او در شهر نوعی نگرش دلزدگی پدیدار می شود که ناشی از محاسبه زمان و رشد اقتصادی پولی است. ص ۱۲۲
- در واقع، زیمل به بررسی تجربه زندگی شهری در عصر جدید پرداخت. در حالی که وبر به شناسایی ویژگیهای اصلی شهر علاقه مند بود، زیمل در مقاله خود به نام: «کلان شهر و حیات ذهنی» درجستجوی درک این موضوع بود که تجربه زندگی در شهر چه تأثیری برنحوهٔ تفکر و رفتار مردم دارد. ص ۱۲۳
- او این سئوال مهم را مطرح می کند که در میان این محرکهای قدرتمند و انتظار رفتار عقلانی، فرد شهری چه باید کند؟ به عبارت ساده تر، آیا واقعاً شما می توانید به هر کس که در خیابان دچار مشکل شده است کمک کنید؟ ص ۱۲۴
- به تعبیر زیمل ساکن کلان شهر به جای قلب خویش با سر خویش، نسبت به مسائل و رویدادها واکنش نشان می دهد. او بین روابط عاطفی و روابط عقلانی تفاوت قائل است؛ روابط عاطفی مبتنی بر فردیت است، ولی در روابط عقلانی، آدمی شبیه یک شماره است. ص ۱۲۵
- به اعتقاد او هرچه حجم یک گروه بیشتر می شود آزادی فردی در آن بیشتر می شود و انتقال از گمن شافت به گزل شافت نوعی نیل به آزادی است. ص ۱۲۵

ارزیابی نظریات متفکران اروپایی

- نقاط قوت:
- ۱.شاید مهم ترین نکته قوت نظریه پردازان کلاسیک این باشد که آنان اصرار داشتند که شهر موضوع مهمی برای مطالعات جامعه شناختی است. ص ۱۲۶
- ۲. تمام این نظریه پردازان معتقد بودند که شهر و زندگی در آن، خاص و ویژه است و شهر انتخابهای آدمی را افزایش می دهد و عقلانیت را تقویت می کند. ص ۱۲۶ و ۱۲۷
- ۳. این نظریه پردازان، دغدغه های اصلی جامعه شناسی شهری را مشخص کردند. ص ۱۲۷
- ۴. همه این متفکران، پایه های اساسی آثارشان را تحلیل شهر و زندگی شهری تشکیل می داد. ص ۱۲۷

- دورکیم زندگی در شهر را مملو از پتانسیل توسعه می دانست. ص ۱۲۷
- به نظر زیمل تمام کلان – شهرها، فرایندهای ذهنی مشابهی به وجود می آورند. ص ۱۲۸

فصل ششم: جامعه شناسی شهری در آمریکای شمالی

مکتب شیکاگو

- اعضای مکتب شیکاگو به خصوص لوئیس ورت، به شدت تحت تأثیر نظریان زیمل در مورد پیامدهای روانی – اجتماعی زندگی شهری بودند. ص ۱۳۰
- نظریهٔ زیمل مبنی بر این است که شهر برای ساکنان خود تحریکات عصبی ایجاد کرده و باعث بی سازمانی اجتماعی شده است. ص ۱۳۱
- نوع دیگر از تحقیقاتی که مکتب شیکاگو انجام داد مطالعات مردم نگارانه ای است که چندان شناخته شده نیستند. برای پاسخ به سئوالاتی که پارک مطرح کرد، از دهه ۱۹۲۰ مجموعه ای از مطالعات مردم نگارانه در زمینه جنبه های گوناگون زندگی در شهر شیکاگو انجام شد که خلاصه ای از آنها را هانرز (Hannerz, 1927) در اثرخود ارائه کرده است. معروف ترین این مطالعات، تحقیق تراشر (Thrasher, 1927) درباره باندهای تبهکارانه در شهر شیکاگو بوده است. تمام این مطالعات مردم نگارانه با استفاده از روش مشاهده مشارکتی صورت گرفته است. پارک معتقد بود که انسان شناسی به عنوان علم انسان، تاکنون عمدتاً به مطالعه اقوام بدوی پرداخته است، ولی انسان شهری نیز می تواند موضوع جالبی برای تحقیق باشد. ص ۱۳۲
- تأکید اصلی این مکتب بر پیوندهای درون گروهی در درون طبقاتی بوده است. بدین ترتیب، به نظر می رسد که کانون مباحث مکتب شیکاگو، نظریات داروین و اسپنسر باشد. اعضای مکتب شیکاگو، رهیافت خود را بوم شناسی انسانی نامیدند. ص ۱۳۴

بوم شناسی شهری

- برای فهم بهتر مفهوم بوم شناسی شهری، لازم است ابتدا به تعریف بوم شناسی انسانی پرداخت. بوم شناسی انسانی عبارت است از مطالعه آثار اجتماعی محیط. ص ۱۳۵

نظریه پردازان مکتب شیکاگو

- محققان پیشگام در زمینه بوم شناسی شهری، جامعه شناسان (نظیر: پارک، برجس، ورت و سایر اعضای مکتب شیکاگو) بودند، نه جغرافی دانان. ص ۱۳۶
- پارک را بنیان گذار جامعه شناسی شهری در امریکا می شناسند. ص ۱۳۶
- پارک به الگوهای مختلف سازگاری انسان در شهر یا شیوهٔ زندگی شهرنشینان علاقه مند بود. ص ۱۳۶
- دورکیم معتقد بود که هر وقت تعداد زیادی از انسان در یک محل تجمع یابند، لازم است تقسیم کار پیچیده ای صورت گیرد. ص ۱۳۷
- به عقیده پارک شهر علاوه بر اینکه سازمانی فیزیکی است، سازمانی اخلاقی نیز هست. ص ۱۳۸
- به اعتقاد او، زندگی در شهر سبب می شود تا انسانها عقلانی تر شده و کمتر احساس و عاطفی شوند. ص ۱۳۹
- هم انسانهای منحرف و همن نابغه ها در شهر دارای فرصت اند، ولی در محیطهای کوچک این گونه نیست. ص ۱۴۰

تحلیل پارک از فضای شهری

- به اعتقاد پارک، شکل شهر تحت تأثیر فرایند رقابت و جابه جایی جمعیت در شهر است. ص۱۴۱
- پارک معتقد بود که این فرایند به صورت چرخه ای از مراحل زیر است:
- الف) رقابت: برای مثال، رقابت بین، گروههای قومی مختلف در یک منطقه. ص ۱۴۱
- ب) سلطه: وقتی که یک گروه مسلط شده و بقیه مجبور می شوند که منطقه را ترک کنند. ص ۱۴۱
- ج) جانشینی: این گروه جدید خود را به عنوان تنها گروه در منطقه تثبیت می کند. ص ۱۴۱
- د) تهاجم: این گروه وارد مناطق دیگر می شود و چرخه از اول شروع می شود. ص ۱۴۱
- او معتقد بود که در شهر نیز تنازع بقا وجود دارد. ص ۱۴۲
- جامعه شناسان شیکاگو از این فرایند جابه جایی جمعیت به تهاجم – جانشینی یاد می کردند. ص ۱۴۲

نظریه مناطق متحدالمرکز

- در واقع، ارنست برجس بر اساس اصول زیست شناختی و داروینیسم اجتماعی، مدل رشد شهری خود را مطرح کرد و اعتقاد داشت که شهر بر اثر فشار جمعیتی، دائماً در حال رشد است. ص ۱۴۳
- به اعتقاد او، شکل فیزیکی شهر تابع منطق خاصی است. مجموعه ای از دایره های متحد المرکز که در وسط آن منطقه تجاری قرار دارد. هر حلقه ای دارای کارکرد خاصی است و ساکنان مخصوصی دارد. ص ۱۴۴

۵ منطقه گوناگون مشاهده شده توسط برجس در شیکاگو

- ۱. منطقه تجاری مرکزی که در بخشهای عمده فروشی و خرده فروشی در آن قرار دارند. ص ۱۴۵
- ۲. منطقه انتقالی که ویژگی اصلی آن رکود و وخامت اجتماعی است. گروههای مهاجر در این منطقه زندگی می کنند. ص ۱۴۵
- ۳. منطقه مسکونی کارگران کارخانه ها که عمدتاً این منطقه در اختیار نسل دوم مهاجران است. ص ۱۴۶
- ۴. منطقه خانه های مسکونی مطلوب که نسبتاً افراد این منطقه ثروتمند هستند، خانه های این منطقه از نوع تک واحدی و ویلایی است. ص ۱۴۶
- ۵. منطقه افراد سفر کننده که ورای محدودهٔ شهر است. در این منطقه افرادی زندگی می کنند که هر روز مسافت بین خانه و محل کار را طی می کنند. ص ۱۴۷
- برجس برای تحلیل این حلقه های متحد المرکز از فرایند تهاجم و جانشینی استفاده می کرد، یعنی هر گروه اقتصادی – اجتماعی تمایل دارد که منطقه خود را از طریق تهاجم به منطقه بیرونی نزدیک به خود گسترش دهد. ص ۱۴۶

- در دهۀ ۱۹۴۰ محققان زیادی به نقد نظریه برجس پرداختند. بزرگ ترین مشکل مدل او این بود که این مدل قابلیت تعمیم اندکی داشت. ص ۱۴۷
- شوبری معتقد است که الگوی اروپایی حضور طبقه بالا در وسط شهر، تداوم سنت فئودالی است که در شهرهای امریکا وجود ندارد. ص ۱۴۸

نظریه قطاعی

- هیت نتیجه گرفت که در تمام شهرها یک الگوی کلی در زمینهٔ قیمت خانه ها وجود دارد و این الگو به صورت قطاع است نه حلقه های متحدالمرکز. به اعتقاد او در تحلیل رشد شهر، مهم ترین عامل خانه هایی اند که بالاترین اجاره را دارند،زیرا آنان کل شهر را به دنبال خود و در مسیر خود می کشند. ص ۱۴۹

نظریه چند هسته ای

- اگرچه مطالعه هیت درمقایسه با کار بوم شناسان شیکاگو، پیشرفت بسیاری داشت، به دلیل تمرکز بر قطاعهای مسکونی، دارای محدودیت است. تصور هیت این بود که مناطق صنعتی هم از وسط شهر به صورت پرتویی به بیرون حرکت می کنند، ولی او هرگز این فرضیه را بررسی نکرد. ص ۱۵۰

نظریه مناطق متحدالمرکز معکوس

- یکی از این الگوها را که بران و همکارانش (Brunn et al.) پیشنهاد کردند، مدل مناطق متحدالمرکز واژگون است. این مدل دقیقاً برعکس مدل مناطق متحدالمرکز و در شهرهای ماقبل صنعتی حاکم است، یعنی شهرهایی که اساساً یا کارکرد اداری – سیاسی دارند یا مذهبی. ص ۱۵۲

نظریه ورت

- ورت (۱۸۹۷-۱۹۵۲) یکی از اعضای مهم مکتب شیکاگو بود. اعضای این مکتب تحقیقات دانشگاهی را به خیابان بردند و شیکاگو را به آزمایشگاهی برای مطالعه مسائل و فرایندهای شهری تبدیل کردند. ص ۱۵۳
- تعریف نظری جامعی از شهر و زندگی شهری از دیگر مواردی است که در مقاله ورت ارائه شده است. ورت ضمن تمجید از وبر پارک مدعی شد که پیش از او نظریهٔ منسجمی از شهر ارائه نشده بود. او معتقد به زنجیره ای است که در یک قطب آن، شهرگرایی و در قطب دیگر آن جامعه روستایی قرار دارد. ص ۱۵۵
- الف) حجم جمعیت:
- ۱.به اعتقاد ورت، حجم بزرگ جمعیت سبب بروز تنوع در ویژگیهای فرهنگی و شغلی در شهر می شود. ص ۱۵۶
- ۲. تنوع فرهنگی ناشی از جمعیت زیاد، نیاز به کنترل رسمی مثل دادگاه را پدید می آورد. ص ۱۵۶
- ۳. جمعیت زیاد نیاز به افزایش تخصص دارد؛ بنابراین، لازم است تا مشاغل متنوعی، مانند راننده تاکسی پدید آید. ص ۱۵۶
- ۴. تخصصی شدن سبب می شود تا روابط انسانها بیشتر مبتنی بر منافع شود و این چیزی است که ورت آن را قطعه بندی اجتماعی می نامد. ص ۱۵۶
- ۵. حتی ظهور کنترل رسمی مانع از این نمی شود که درجمعیتهای بزرگ، بی نظمی و بی سازمانی وجود نداشته باشد. ص ۱۵۶
- نگاه سر و بی تفاوت موجود در شهر وسیله ای است ک هشهرنشینان از آن به عنوان ابزاری برای ایمن کردن خود در مقابل انتظارات دیگران استفاده می کنند. ص ۱۵۷
- ب) تراکم جمعیت: یکی از پیامدهای تراکم جمعیت، تشدید تأثیر حجم بزرگ جمعیت بر زندگی اجتماعی است. ص ۱۵۷

نظریه ورت

- بنابراین، به اعتقاد ورت، ساکنان شهر نوعی تندنویسی ذهنی پیدا می کنند؛ در اینجا ورت تحت تأثیر مباحث زیمل است. ص ۱۵۸
- از دیدگاه ورت، تراکم جمعیت سبب افزایش خشونت، جرایم و حتی خودکشی در شهرهای بزرگ می شود. ص ۱۵۸
- ج) ناهمگونی جمعیت: جمعیت شهری در مقیاس گسترده ای با عدم تجانس مواجه است. دلیل آن هم وجود گونه های شغلی و طبقات مختلف اجتماعی در شهر است. ص ۱۵۹
- به نظر او، زندگی شهری ویژگیهای شخصیتی و نگرشهای خاصی در فرد نسبت به زندگی پدید می آورد و نیز هویتهای اجتماعی قوی را دچار فرسایش می کند. ص ۱۶۰

ارزیابی نظریه شهرگرایی ورت

- با توجه به تغییرات فراوانی که در نیمهٔ اول قرن بیستم در شهرهای مهاجرپذیر صنعتی روی داد، اغلب محققان شهری بیشتر بر جنبه های منفی زندگی شهری توجه کردند. اکثر آنان در مطالعات خود بر انزوای اجتماعی مردم در شهر تأکید می کردند و آن را با خودکشی، طلاق، بیماری روانی و غیره مرتبط می دانستند. ص ۱۶۱
- هنوز مقاله ورت در بین محققان فراوانی اثرگذار است. ولی مدتی بعد مطالعه ویلیام فوت وایت در میان محله ایتالیاییها در شهر بوستون نشان داد که هنوز فرهنگ سنتی در شهر ادامه حیات دارد. ص ۱۶۲

نقد دیدگاه مکتب شیکاگو

- برخی از انتقادات وارد بر مکتب شیکاگو بدین شرح است:
- ۱.مکتب شیکاگو فاقد جهت گیری نظری روشنی بوده است. جهت گیری نظری آنها نوعی تأیید بوم شناسی انسانی بوده است. ص ۱۶۴
- ۲.نظریات پارک و همکاران او در مکتب شیکاگو بسیار جبرگرایانه بوده است. به نظر آنان، شهر یک ارگانیسم اجتماعی است که اصل مبارزه برای بقا در همه جای آن حاکم است. ص ۱۶۴
- ۳. برخی منتقدان عقیده دارند که این نظریه بیش از حد زیست شناختی است. به عبارت دیگر، آنچه درمورد بوم شناسی گیاهی و جانوری صدق می کند، الزاماً درمورد انسان مصداق ندارد و نمی تواند تبیین کنندهٔ رفتار آدمی باشد. ص ۱۶۴
- در واقع این مکتب با اتخاذ رهیافت زیست شناختی، از نقش فرهنگ و نمادها در حیات شهری غافل مانده است. ص ۱۶۴
- ۴. اگرچه مدل برجس مبتنی بر شهر شیکاگو بود، او مدعی بود که این مدل در مورد هر شهری صادق است. اما آیا واقعاً این گونه است؟ ص ۱۶۵
- ۵. به علاوه، منتقدان تکیهٔ مکتب شیکاگو، رقابت بی حد و حصر و جا به جایی جمعیت را زیر سئوال می برند؛ زیرا تحقیقات نشان داده است که این عوامل در همه شهرها و همه زمانها تأثیرگذار نیستند. ص ۱۶۵
- ۶. به طور کلی، اعضای مکتب شیکاگو نسبت به زندگی شهری نظری منفی داشتند و معتقد بودند که جرایم و از هم پاشیدگی خانواده، از جمله تجلیات بی سازمانی اجتماعی در شهر هستند. ص ۱۶۵
- سرانجام، این انتقادات سبب شد که به مرور زمان از اهمیت دیدگاه زیست محیطی پارک و نظریهٔ مناطق متحدالمرکز برجس کاسته شود. ص ۱۶۵

مقایسه نظریات کلاسیک با تحقیقات جدید

- در کل، موضوعات اساسی مورد توجه نظریه پردازان کلاسیک بدین شرح است:
- ۱.تحمل در شهر: بر اساس نظریهٔ شهری اولیه، درون گرایی و تنوع اجتماعی حاکم بر شهر سبب می شود که تحمل شهر بیشتر باشد؛ در حالی که در محیطهای کوچک، تنگ نظری و حسادت بیشتر است. ص ۱۶۶
- ۲.از بین رفتن احساسات انسانی در شهر: اغلب نظریه پردازان کلاسیک مدعی بودند که ویژگی روابط شهری، تنهایی، بی تفاوتی و گمنامی است. ص ۱۶۶
- ۳. تراکم وپاتولوژی شهری: شاید بحث برانگیزترین ایدهٔ نظریه پردازان کلاسیک (زیمل، پارک و ورت) این بود که در شرایط تراکم جمعیتی، انسانها دچار بی نظمی روانی (مثل بیماری روانی) یا رفتار ضد اجتماعی (مثل پرخاشگری یا جرم) می شوند. ص ۱۶۷ و ۱۶۸
- ۴.کسالت و دل مردگی شهری: یکی دیگر از فرضیاتی که نظریه پردازان کلاسیک مطرح کردند، دل مردگی شهری است. ص ۱۶۸
- به طور کلی، هر یک از نظریات کلاسیک شهری محدودیتهای دارد. مارکس و انگلس به تفاوتهای فرهنگی بین شهرهای غربی و شرقی توجه کردند، اما پایه تمام ویژگیهای جامعه شهری را در سیستم اقتصادی می دانستند. ص ۱۶۸

فصل هفتم: جامعه شناسی شهری جدید: اقتصاد سیاسی شهری

دیدگاه اقتصاد سیاسی شهری

- اقتصاد سیاسی بخشی از دانش اقتصادی است که به رابطهٔ میان سیاست و اقتصاد نظارت می کند؛ به ویژه در زمینه نقش قدرت در تصمیم گیریهای اقتصادی.ص ۱۷۰
- در پیدایش جامعه شناسی شهری جدید، نظریات فیلسوف فرانسوی لوئیس آلتوسر بسیار مؤثر بوده است. به دنبال این جریان، دیدگاههای جدیدی در زمینهٔ مسائل شهری پدیدار شد؛ نظیر نظریات پیتر ساندرز در نظریه اجتماعی و مسئلهٔ شهری (Saunnders, 1986)خود کوشید تا انتقادات بیشتری بر جامعه شناسی شهری سنتی وارد کند؛ از جمله اینکه هر رشتهٔ علمی باید دارای یک موضوع نظری باشد. ص ۱۷۱
- به علاوه، طرفداران اقتصاد سیاسی مدلهای زیست محیطی را غیر تاریخی و آن را مکانیکی می دانند. ص ۱۷۲

- البته در بین کسانی که برای تحلیل شهر به چهارچوب مارکسیسم روی آوردند، اختلاف نظرات فراوانی وجود داشته است. برای مثال، برخی از آنان که وارثان مکتب فرانکفورت بودند، عقیده داشتند که تأکید برعناصر ساختاری مارکسیسم سنتی نمی تواند کمکی به فهم مسائل شهری کند. آنان نوعی رهیافت نئوهگلی در پیش گرفتند که بر اساس آن ایده ها و اندیشه ها مستقل از شرایط مادی زندگی هستند. ص ۱۷۴

اصول حاکم بر اقتصاد سیاسی شهری

- ۱.پیدایش شهر و رشد آن ناشی از فرایندهای طبیعی نیست، بلکه ناشی از تصمیماتی است که افراد و سازمانهای قدرتمند و ثروتمند اخذ می کنند. ص ۱۷۵
- ۲.تضاد در مورد توزیع و منابع و امکانات، تأثیر زیادی بر شکل و ساختار شهر دارد. ص ۱۷۶
- ۳. حکومت کماکان نقش مهمی در زندگی شهری ایفا می کند. مقامات محلی به واسطه میانجی گری در تصاد بین گروههای مختلف، نقش مهمی بر عهده دارند. ص ۱۷۶
- ۴. الگوی رشد شهری به شدت ناشی از بروز تغییرات در ساختار اقتصادی است. ص ۱۷۶
- ۵. هر شهری در داخل ساختار سیاسی بزرگ (کشور، دولت و ملت) قرار دارد. ص ۱۷۶
- ۶. اقتصادهای محلی مستقل از هم نیستند، بلکه به هم مربوط اند و بدین ترتیب شبکهٔ اقتصادی ملی و بین المللی را تشکیل می دهند. ص ۱۷۶ و ۱۷۷

نظریه پردازان اقتصاد سیاسی شهری: کاستلز

- کاستلز معتقد است که در شهرهای مبتنی بر اقتصاد اطلاعاتی و دارای بازار جهانی، جمعیت شهری واقع در حاشیه، بیشتر در حال افزایش است نه کاهش. به نظراو، شهرها در عین حال که باید از لحاظ اقتصادی وابسته به جریان تبادل اطلاعات باشند، باید از لحاظ فرهنگی، هویت خود را حفظ کرده، بر ریشه های تاریخی خود تکیه کنند. ص ۱۸۲

نظریه پردازان اقتصاد سیاسی شهری: دیوید هاروی

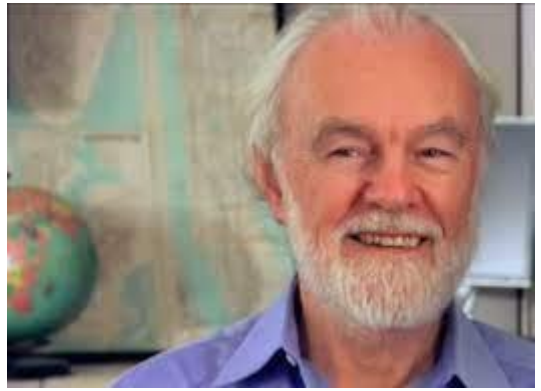

- دیوید هاروی، جغرافی دان انگلیسی، از متفکران برجسته اجتماعی است که در ۱۹۶۱ موفق به اخذ دکتری جغرافیا از دانشگاه کمبریج شد. او در شکل گیری جغرافی مدرن، به عنوان یک رشته آکادمیک نقش مهمی داشته است. ص ۱۸۴
- زیرا نظریه هاروی به شدت تاریخی است و بر اهمیت تضاد اجتماعی درتوسعهٔ شهری تأکید دارد. از دیدگاه او برای فهم توسعه شهر ضروری است که شیوهٔ تولید سرمایه داری و جریان سرمایه گذاری را درک کرد. ص ۱۸۵
- او معتقد بود که عدالت بستگی به زمان و مکان دارد و امری مطلق و عام نیست. ص ۱۸۶

تلفیق دیدگاه ها در جامعه شناسی شهری جدید

- اساس نظریه فرهنگ گرایی این است که تفاوت در سازمان اجتماعی، مانند تراکم جمعیت، باعث تفاوت در ماهیت تجربه افراد و شیوه تعاملشان می شود و این اساس نظریهٔ زیمل در مورد تأثیر شهر بر حیات ذهنی بود. ص ۱۸۹
- دغدغه اصلی اقتصاد سیاسی مسئلهٔ توسعه نیافتگی بود و این دیدگاه علت اصلی آن را در روابط ساختاری می دانست. ص ۱۹۰
- بزرگ ترین اشتباه فرهنگ گرایان این بود که آنان شهر را واحد مستقلی می دیدند. ص ۱۹۰

فصل هشتم: روان شناسی اجتماعی در شهر

- تقریباً تمام نظریه پردازان اجتماعی اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم فرض می کردند که با آغاز دورهٔ مدرنیته، پیوندهای مردم تغییرات اساسی کرده است و برای این منظور به تقابلهای گمن شافت با گزل شافت، فئودالیسم با کاپیتالیسم، همبستگی مکانیکی با همبستگی ارگانیکی اشاره می کردند. ص ۱۹۳
- انتقاد گانس از ورت این است که مطالعه مردم در مرکز شهر را نمی توان به تمام مناطق آن تعمیم داد. ص ۱۹۶

کلود فیشر

- فیشر دیدگاه دیگری معروف به نظریهٔ خرده فرهنگی را ارائه کرده که در سالهای اخیر رواج بیشتری یافته است. ص ۱۹۹
- به تعبیر او هر چقدر یک مکان شهری تر باشد، تنوع خرده فرهنگی در آن بیشتر خواهد بود. به عبارت دیگر، هر چقدر جمعیت بیشتر باشد، تجربه خرده فرهنگی شدید تر خواهد بود. ص ۲۰۰
- به اجمال نظریهٔ فیشر نوعی تلفیق نظریات ورت و گانس است. ص ۲۰۲

کوین لینچ و تصویر ذهنی

- کوین لینچ استاد برنامه ریزی در ام. آی. تی، درکتاب تصور از شهر به چند سئوال اساسی پرداخت (Lynch, 1960) : مردم چه ادراکی از محیط خود و بناهای موجود در آن دارند؟ ص ۲۰۳
- نظریه او در مورد ساختار فضای شهری مبتنی بر اصول مکتب گشتالت است. روان شناسی گشتالت به دنبال پاسخ به این سئوال اساسی است که ما انسانها چگونه اجزاء جداگانهٔ میدان ادراکی خود را به یک کل متحد و معنادار تبدیل کنیم. ص ۲۰۴
- لینچ از مطالعه خود به این نتیجه رسید که شهرها به لحاظ قابلیت ارائهٔ تصویر ذهنی به ساکنان خود، تفاوت زیادی با هم دارند. ص ۲۰۵
- به نظر لینچ محیطی که در ذهن واضح و مشخص باشد نه تنها احساس امنیت به وجود می آورد، بلکه عمق و شدت تجارب انسانی را افزون می کند. ص ۲۰۶
- اصولاً ، ساکنان طبقه متوسط شهری در مقابسه با طبقه پایین، تصویر کامل تری از شهر دارند و معمولاً در نقشه ذهنی شان تعداد بیشتری از عناصر پنج گانه وجود دارد. ص ۲۰۷

لوفلند

- لوفلند در تحلیل اجتماعی شهر به بررسی دنیای غریبه ها، نشانه های ظاهری و خصوصی شدن اماکن عمومی پرداخته است. ص ۲۰۹
- در مقیاس وسیع تر می توان گفت که هر محله مسکونی دارای یک ویژگی مسلط است که یا مبتنی بر طبقه یا سن و یا نژاد است؛ مانند همان تعبیر پارک که شهر را تجمع موزاییکهایی از دنیاهای کوچگ می دانست، به طوری که می توان در درون این گزل شافت گمن شافتهای بسیاری یافت. ص ۲۱۰

مامفورد

- مامفورد به عنوان یک مورخ، به شدت، مخالف نظرات هانری پیرنه بود و او را جبرگرای اقتصادی می دانست و به طور کلی، مخالف کسانی بود که پیدایش شهر را صرفاً ناشی از عوامل اقتصادی می دانستند. ص ۲۱۲

جیکبز

- برخی از موضوعاتی که در آثار جیکبز طرح شده اند، عبارت اند از:
- ۱. شهر و تنوع: از زمانی که جیکبز در نیویورک زندگی می کرد، شیفته زندگی شهری و به شدت مجذوب ساکنان شهر بود. به نظر او، چون تمام افراد در خلق شهر تأثیر می گذارند، پس شهر برای هر کس، چیزی برای عرضه کردن دارد. ص ۲۱۶
- او معتقد است که اگر به اندازه کافی «چشم روی خیابان» وجود داشته باشد، فرصتی برای بروز جرایم وجود نخواهد داشت و احساس امنیت مردم افزایش می باید. به تعبیر مامفورد، شهر ایدئال از نظر جیکبز شهری است که جرمی وقع نیابد و هر شهروندی نقش پلیس را ایفا کند. او مراقبت همسایه ها را بهترین سازوکار تأمین امنیت می دانست. ص ۲۱۷
- از نظر جیکبز ، محله متنوع زمینه مناسبی را برای رشد کارافرینی ، خلاقیت و نوآوری فراهم می کند. ص ۲۱۸

نظرات جیکبز

- ۲. شهر و اقتصاد: جیکبز در اقتصاد شهرها (Jacobs, 1969)به طرح این سئوال ساده پرداخت که چرا برخی شهرها رشد می کنند، ولی برخی دیگر دچار رکود یا آفت می شوند؟ این موضوعی است که بسیاری از مورخان از زمان هردوت به آن توجه گردند. ص ۲۲۰
- در کتاب شهرها و ثروت ملل، جیکبز در تعریف و تمجید از شهر، یک قدم فراتر می رود: شهرها نه فقط در تاریخ نقش ایفاد کرده اند، بلکه شهر موتور محرکه توسعه اقتصادی هر کشوری است. ص ۲۲۰
- ۳. ارزشهای بنیادین: یکی از نکاتی که جیکبز در مطالعات خود به آن اشاره کرده، تفاوت آراء بین کارآفرینان محلی و مقامات دولتی شهری است. او بر این اساس، نظریه مربوط به تمایز بین تجارت و حکومت را ارائه کرد. ص ۲۲۱
- بدون تجارت، ثروتی وجود ندارد و بدون نظم و قانون، تجارتی روی نمی دهد. ص ۲۲۱

نظرات جیکبز

- بدون تجارت، ثروتی وجود ندارد و بدون نظم و قانون، تجارتی روی نمی دهد. ص ۲۲۱
- ۴. ویژگیهای نظام اقتصادی: در کتاب ماهیت اقتصادها، جیکبز مدعی است که عملکرد نظام اقتصادی مبتنی بر همان اصول حاکم بر طبیعت است. اقتصاد بر اساس یک سری اصول و قوانین جهانی (توسعه، گسترش، تداوم و استمرار یا خود اصلاحی) عمل می کند و عملکرد آن دلبخواهی نیست. ص ۲۲۲
- او به عنوان اقتصاددان شهری معتقد بود که شهر فی نفسه مشکل آفرین نیست، بلکه همواره مهم ترین مولد ثروت در تاریخ بشر بوده است و خواهد بود. به اعتقاد او، شواهد تاریخی حاکی از این است که بیشترین توسعه شهر زمان است که این شهر با شهرهای دیگر که از لحاظ نیاز و ثروت همانند او هستند وارد مبادله و تجارت شود. ص ۲۲۳

مباحث دیگر فرایندهای اجتماعی در شهر

- ۱. اماکن عمومی: از مهم ترین تقسیم بندیهای موجود، تمایز بین اماکن عمومی و خصوصی است. دو معیار مهم در تمایز بین این دو حوزه قابلیت رویت و قابلیت جمعی است. ص ۲۲۵
- به نظر روسو جامعه موفق جامعه ای است که در ذهن شهروندان آن، امور عمومی مهم تر از امور خصوصی شان باشد. ص ۲۲۵
- در همین راستا، ری اولدنبرگ معتقد است که شهر نیاز به مکانهای سوم دارد تا بتواند کار خود را خوب انجام دهد. مکان سوم، مکان عمومی یا نیمه عمومی، مانند کافی شاپ یا پارک است؛ ص ۲۲۷
- ۲. اجتماع دارای دروازه: این محله ها با نوع معماری خاص دفاعی، مانند دروازه، کد ورودی و حتی دیوار، از محیط اطراف خود جدا شده اند و ساکنان آن، ثروتمندند. ص ۲۳۰
- ۳. پارکهای عمومی: پارکها یکی از اماکن عمومی مهم در شهر هستند. به طور کلی، دهه های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ اوج دوران احیای پارکهای عمومی در بسیاری از شهرها بوده است. ص ۲۳۱